

Kadın Yoğun Mesleklerde Çalışan Erkekler: Erkek Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Mesleğe Yönelik Tutumları

Men Working in Female-Dominated Occupations: Male Preschool Teaching Students' Attitudes Towards the Profession

Hülya ÖRKİ*

Öne Çıkanlar:

- Bu araştırma okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin mesleğe yönelik görüşlerine ve erkeklerin de alana dâhil olmasıyla birlikte meydana gelecek olan dönüşümlerin toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesine odaklanmaktadır.
- Erkeklerin kadın yoğun bir meslek olan okul öncesi öğretmenliğine girişleri Bradley'in (1993) üç aşamalı tipolojisi çerçevesinde sızma ve istila aşamalarına işaret ettiği söylenebilir.
- Mesleğin gerektirdiği becerilerin annelik içgüdüğü ve kadınların doğuştan sahip olduğuna inanılan toplumsal cinsiyete dayalı özellikleriyle ilişkilendirilmesinden dolayı mesleğin hâlâ bir kadın mesleği olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Öz: Bu araştırma, okul öncesi öğretmen adaylarının mesleğe yönelme nedenlerini, toplumsal cinsiyet algılarının meslek seçimi üzerinde etkisini ve meslekleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma aynı zamanda erkeklerin alana dâhil olmaya başlamasıyla yaşanan dönüşümü de irdelemeyi hedeflemektedir. Araştırmanın örneklemini Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan toplam 163 öğrenci oluşturmaktadır. Nicel yöntemin benimsendiği çalışmada, örneklem grubuna anket uygulanmış elde edilen veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Bulgulara göre, öğrencilerin mesleği bilinçli bir şekilde, kolay atama ve iş imkânları nedeniyle tercih ettikleri; doğuştan sahip olduklarına inanılan özelliklerinden dolayı mesleği kadınların daha iyi yapacağını düşündükleri; kadın öğrencilerin erkeklerin yöneticilik gibi eril konulara yönelmesini destekledikleri; öğrencilerin erkeklere atfedilen özelliklerden dolayı meslekte avantajlı olacaklarını ancak yine aynı özelliklerden ve velilerin bakış açısından dolayı dezavantajlar yaşayacaklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, Cinsiyetlendirilmiş meslekler, Meslekler sosyolojisi, Kadın-yoğun meslekler, Erkek okul öncesi öğretmen adayı, Erilleşme.

Highlights:

- This research focuses on the views of pre-school teaching students on the profession and on the gender-sensitive assessment of the transformations that will occur with the inclusion of men in the field.
- Bradley's (1993) three-stage typology of infiltration and invasion is applied to analyse the entry of men into the female-dominated field of preschool education.
- The profession is still predominantly considered a female domain because the skills required by the profession are associated with the maternal instinct and the gender-based social traits believed to be inherent in women.

Abstract: This study aims to describe preschool teacher candidates' motivations for choosing the occupation, their thoughts on the profession, the relationship between occupations and gender, and

* Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ağrı, horki@agri.edu.tr., ORCID: 0000-0001-8424-7112

accepting gender stereotypes. The research also examines the transformation observed when men enter in the field. The sample of the research consists of 163 students enrolled in the Department of Preschool Teacher Training in the Faculty of Education at Ağrı İbrahim Çeçen University. Quantitative method was employed in the research, and data were analysed using SPSS. The results of the research indicate that students consciously choose the profession for the easy assignments and job opportunities. They think that women will do the job better because of the innate characteristics they believe women have. Female students tend to support men's pursuit of traditionally masculine roles such as management. Additionally, students think that they will have advantages in the profession due to the characteristics attributed to men, but they will experience disadvantages due to the same characteristics and the parents' perspective about profession.

Keywords: Gender, Gendered occupations, Sociology of occupations, Female-dominated occupations, Male preschool teacher candidate, Masculinization

Summary: The gender phenomenon, which affects perceptions, attitudes and perspectives towards professions, has led to the division of professions into female-dominated occupations and male-dominated occupations. Women often occupy the lowest positions in white and blue-collar jobs that seem appropriate to them and generally offer lower salaries and status than men, and often concentrate on occupations that do not require specialization, which are close to unpaid household jobs and are often called "pink jobs" (Howe, 1977), while men are concentrated on higher ranks and higher-paid occupations. Nowadays, an increasing number of men have begun to engage in female-dominated occupations for various reasons. Bradley (1993) describes men's entry into these fields in three different stages: infiltration, invasion, and acquisition. Teaching is a profession, especially historically dominated by women, and is defined as a "women's job" because of its feminized gender-based characteristics, such as dedication and emotional labor. The priority placed on the dimension of care and the gender judgement that women are responsible for childcare has led to the emergence of pre-school teaching as a profession attributed to women, and low salaries and limited career opportunities have kept men away from this field for a long time. In the 1980s, the first male preschool teachers began to be employed, and the number began to rise rapidly, despite the absence of any study encouraging men to pursue pre-school teaching. This research aims to identify the motivations behind pre-school teaching students' career choices, the impact of gender perceptions on their career decisions and their views on their occupations, and the extent to which they adopt gender stereotypes and associate professions with gender. A quantitative method was utilised, involving a sample of 163 preschool teaching students.

Male students are consciously and willingly choosing the pre-school teaching profession, traditionally perceived as female dominated. Most of the students chose the department for economic reasons, such as ease of employment and favourable job prospects. While students assert that gender holds little importance in preschool education and emphasize the significance of professional skills in teaching, they believe women are inherently better suited for this role due to qualities like compassion, empathy, understanding, and maternal instincts, which were perceived as natural attributes of women and essential for meeting children's needs. Men enter a female-intensive occupation because there are fewer employment opportunities in the male sectors. While a large proportion of male students think that pre-school teaching is a job that both sexes can do, they also have problems with the female image of the profession. This perception is reinforced by societal stereotypes associating women with traits like patience, understanding, and compassion, qualities that are perceived as crucial in this profession. Male students may lead towards more advanced roles by either conforming to socially constructed gender norms and feeling pressured by societal expectations, or by adopting these norms themselves. Female students similarly have the idea that gender-based judgments are prevalent among their peers, supporting men to have positions in management roles. Bradley (1993) categorises men's entry into preschool education, which is a female-dominated occupation, into stages of infiltration and invasion in the framework of his three-stage typology. As a result, the number of male students is increasing and the pre-school teaching profession, which is increasingly preferred by men because of accessible job opportunities and prospects in the private sector, is still considered a women's profession, as the skills required by the profession are linked to the maternal instinct and gender-based social traits believed to be inherent in women. But the "female" attributes of the profession, which are covered or openly embodied, cause male students to develop masculine strategies for their existence in the profession and thus make future plans for more advanced areas, such as management. On the other hand, greater participation of men in preschool teaching will also significantly contribute to addressing gender inequalities in education.

Giriş

Toplumsal cinsiyet normları yaşamın her alanında belirleyici ve düzenleyici bir etki yaratarak toplumsal hayat içerisinde gündelik yaşama, iş yaşamına ve mesleklere karşı algıları, tutumları beklentileri ve bakış açılarını etkilemektedir. Toplumsal alanda kadın ve erkeğe biçilen roller ve sorumluluklar kadınlık ve erkeklik kimliklerinin yapılandırılmasında, dolayısıyla “kadınsı” ve “erkeksi” ayrımıyla yaşamın her alanına, özellikle de meslek tercihlerine yansımaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayırım, meslek yapısında erkekler ve kadınlar arasında görülen eşitsiz dağılımı ifade eder. Bu doğrultuda toplumsal olarak bazı meslekler kadınlarla bazı meslekler de erkeklerle özdeşleştirilmiştir. Çoğu meslek yapay bir şekilde “kadın işi” ve “erkek işi” şeklinde ayrılmıştır. Bu ayrıma göre toplumsal cinsiyete atfedilen değerler bağlamında akılcılık, bilimsellik, teknik beceri ve fiziksel güç içeren işler erkekler için uygun görülürken askerlik, doktorluk, pilotluk, mühendislik gibi meslekler “erkeksi meslekler” olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan duygusallık, bakım, iletişim gibi vasıflar içeren işler kadınlar için uygun görülürken ve bu vasıfları gerektiren hemşirelik, sekreterlik, çocuk bakımı ve okul öncesi öğretmenliği gibi meslekler “kadınsı meslekler” olarak değerlendirilmiştir (Özkaplan 2013). Bu ayrımlar keskin olmamakla birlikte gerek kadınlar gerekse erkekler, büyük ölçüde soyutlandıkları meslekler içerisinde, azınlık konumunda da olsa yer almakta ve mesleği kendi cinsiyet örüntüsü çerçevesinde dönüştürmektedir. Son yıllarda kadınların ağırlıkta olduğu mesleklerde çalışan erkeklerin sayısında bir artış meydana gelmektedir. Bu mesleklerden biri de okul öncesi öğretmenliğidir.

Bir kadın mesleği olarak kurgulanan okul öncesi öğretmenliği mesleğini erkeklerin de tercih etmeye başlamasıyla birlikte sayıları hızla artmaya başlamış ancak alandaki erkek öğretmen sayısı istenilen düzeye çekilememiştir. Zira kadınlara atfedilen bir alanda olmak erkek öğretmenler açısından ayrımcılığa maruz kalma, düşük prestijli ve ücretli bir işte çalışıyor olma, eşcinsel olarak damgalanma gibi pek çok zorlayıcı deneyimleri de beraberinde getirmektedir (Robinson 1981; Bradley 1993). Türkiye’de okul öncesi öğretmenliği öğrencileri üzerine yapılan çalışmalar, erkeklerin bu alanı tercih etme nedenlerinin başında istihdam şartları ve maaş gibi dış unsurların olduğunu (Aydın *et al.* 2014) ortaya koymakla birlikte, erkekler için mesleğe yönelik toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yıldırıcı bir etken olduğu (Haskan-Avcı *et al.* 2019) ancak bazı erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğini sürdürmek yerine okul müdürü olma, kendi okulunu açma ve akademik kariyer gibi mesleğin eril konumlarına yönelik hedeflerinin olduğu (Haskan-Avcı *et al.* 2018) görülmektedir. Ayrıca erkek okul öncesi öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarının kadın adaylara kıyasla daha olumsuz olduğuna yönelik araştırmalar da (Kızıldağ *et al.* 2012) mevcuttur. Okul öncesi öğretmenliği öğrencileri üzerine Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde öğrencilerin mesleğe ilişkin tutumlarının çok fazla konu edilmediği (Aslan & Köksal-Aksoy 2006) görülmektedir. Bu doğrultuda çalışma, kadın yoğun bir meslek olan okul öncesi öğretmenliği alanına erkeklerin girişini konu edinmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin mesleğe yönelme nedenlerini, toplumsal cinsiyet algılarının meslek seçimi üzerindeki etkisini ve meslekleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymak; cinsiyet kalıp yargılarını benimseme ve mesleklerle cinsiyetleri ilişkilendirme düzeylerini irdelemektir.

Mesleklerin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Ayrılması ve Okul Öncesi Öğretmenliği

Mesleklerin toplumsal cinsiyet bağlamında ayrılması (*occupational segregation*) kavramı, iş gücü piyasasının kadın yoğun meslekler (*female-dominated occupations*) ve erkek yoğun meslekler (*male-dominated occupations*) olarak bölünmesini ve meslek yapısında kadınlar ve erkekler arasında görülen eşitsiz dağılımı ifade eder. Bu ayırım dikey ve yatay olarak gerçekleşir. Dikey ayırım, aynı meslekte yer alan kadın ve erkeklerin farklı konumlarda yer almasını (örneğin, erkeklerin mesleki hiyerarşinin tepesinde kadınların ise en altında kümelenmesini); yatay ayırım ise kadın ve erkeklerin farklı mesleklerde kümelenmesini (örneğin, erkeklerin doktor, kadınların

hemşire olmasını) ifade eder (Hakim 1979). Bu ayrım temelinde kadınlar, kendileri için uygun görülen ve genellikle erkeklere oranla daha düşük ücret ve statü sağlayan beyaz ve mavi yakalı işlerin en alt konumunda ve çoğunlukla uzmanlık gerektirmeyen, ücretsiz ev işlerine yakın mesleklerde yoğunlaşırken erkekler daha üst kademelerde ve daha yüksek ücret ödenen işlerde yoğunlaşır. İş gücü piyasasında ağırlıklı olarak geleneksel anlamda kadınlara atfedilen işler ve meslekler pembe yakalı işler (*pink-collar jobs*) olarak adlandırılır. Mavi yakalı işler erkekler tarafından, pembe yakalı işler kadınlar tarafından doldurulur (Howe 1977). Bu tür meslekler çalışma koşulları, statü, prestij ve ücret koşulları açısından erkeklerin yoğun olduğu mesleklerden daha düşük konumdadır. Pembe yakalı işler, tarihsel olarak yalnızca kadınlar tarafından yapılan işleri (hizmetçi, garson, sekreter vb.) işaret ederken pembe yakalı getto (*pink-collar ghetto*) kavramı ise kadınların genellikle cinsiyetleri nedeniyle kendilerine atfedilmiş, çoğunlukla düşük statülü ve düşük ücretli mesleklerde sıkışıp kalmasını ifade eder (Mastracci 2004). Sylvia Walby (1986) bu durumun ataerkil sistemin bir sonucu olarak ortaya çıktığını iddia eder. Toplum içerisinde cinsiyetler arasındaki güç/iktidar dağılımı eşit olmadığı gibi tarihsel olarak erkekler toplumsal yaşamın neredeyse bütün alanlarına hâkimdir. Ataerkil sistem, aynı zamanda kadın ve erkeğin gerçekleştirdikleri işin değerinin de toplumsal cinsiyet bağlamında inşa edilmesine neden olur. Ataerkil ideoloji, bir toplumda hangi yetenek ve becerilerin değerli, arzu edilir ve kârlı olduğunu tanımlamada etkili rol oynar (Walby 1986). Dolayısıyla erkeklere atfedilen iş veya mesleklere daha yüksek değer atfedilir. Bu noktadan hareketle erkeklerin yoğunlukta olduğu mesleklerin kadın yoğun mesleklere göre daha fazla ödüllendirildiği, iktidar, statü, prestij ve ücret konusunda daha yüksek konumda olduğu, çünkü kadın işinin toplumsal yapılar tarafından aşağı/değersiz görüldüğü iddia edilmektedir (Perales 2013).

Kadın yoğun mesleklerde yer alan erkekler (özellikle okul öncesi öğretmenliği ya da kütüphanecilik gibi alanlarda) meslek içerisinde ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Erkeklere atfedilen mesleklerde çalışan kadınlar daha iyi ücret, daha geniş fırsatlar, güç ve otorite gibi kazanımlara sahipken kadın yoğun mesleklerde çalışan erkekler düşük prestijli ve ücretli bir işte çalışıyor olmanın yanı sıra erkekliklerinin sorgulanması, eşcinsel olarak damgalanmak gibi heteroseksüel kimlikleri için risk oluşturan durumlarla karşı karşıya kalmaktadır (Bradley 1993; Williams 2013). Bu nedenle erkeklerin kadın ağırlıklı işlerde çalışmalarına, kadınların erkek meslekleri olarak nitelenen mesleklerde çalışmasından daha az karşılaşılmakta (Williams 1993) ve bu erkekler anomali olarak (Battice 2010) görülmektedir. Bu durum erkekleri bu işlerden uzak tutabildiği gibi, kendileri için daha meşru ve prestijli görülen alanlara ulaşmalarını sağlayan bir “cam yürüyen merdiven etkisi”¹ de yaratabilmektedir (Williams 1992). Kadın yoğun mesleklerde erkekler, işe alımda ve terfi etmede azınlık olma konumlarını avantaja çevirmekte, yüksek ücret ve konumlar içeren kademelere itilmekte ve bu yönde teşvik edilmektedirler (Williams 1992).

Erkeklerin kadın yoğunluklu mesleklerde yer almasının altında farklı nedenler yatmakla birlikte Bradley (1993); erkeklerin kadın ağırlıklı bir mesleğe girişlerini farklı özellikler gösteren sızma, istila, devralma olmak üzere üç ayrı aşamada incelemektedir. Bradley bu üç aşamayı şu şekilde özetlemektedir: Devralma (*takeover*) aşamasında başlangıçta kadınlara atfedilen bir meslek erkeklerin uzmanlık alanı olarak yeniden tanımlanır ve kadınlar yavaş yavaş mesleğin dışına itilir. İstila (*invasion*) aşamasında kadınlar tamamen mesleğin dışında tutulmamakla birlikte çok sayıda erkek mesleğe dâhil olur. Bu süreçte erkekler de belirli uzmanlıkları kendi tekellerine alarak kadını ve erkeksi alanların oluşmasına neden olur. Genellikle, erkekler hiyerarşinin tepesindeki veya daha yüksek statüdeki uzmanlık pozisyonlarını alırlar. Böylece mesleğin statüsü yükseltilerek meslek tanımları yeniden yapılandırılır. Sızma (*infiltration*) aşaması az sayıda erkeğin kadın yoğunluklu mesleklere girdiği süreçtir. Erkekler bazen kişisel eğilimler nedeniyle bazen de başka iş fırsatlarının olmaması nedeniyle küçük bir azınlık olarak

¹ Kavram, kadın yoğun mesleklerde yer alan erkeklerin, daha uygun oldukları varsayımıyla, yönetim kademelerine kadınlardan daha kolay ulaşmalarını ifade etmek için kullanılmaktadır (Williams 1992).

yer alabilecekleri mesleklere girmektedir. Kadın yoğunluklu bir mesleğe dâhil olan erkeklerin devralma aşamasından farklı olarak mesleği değiştirme veya kadınları mesleğin dışına iterek yeniden tanımlama gibi bir amaçları yoktur (Bradley 1993).

Bu aşamaların her biri, cinsiyetler arasında gelişen toplumsal ilişkiye göre de farklılık gösterir. Sızma aşamasında, erkeklerin sızdığı kadın yoğun meslek büyük ölçüde kadın mesleği olarak tanımlanmaya devam etmekte ancak erkekler, kadınlarla birlikte çalışırken kariyer şanslarını en üst düzeye çıkarmak için sıklıkla mesleğin eril niteliklerinden yararlanmaktadır. İstila aşamasında hem kadın hem de erkekler bu alanda çalışmaya devam ederken erkekler güçlü konumlara manevra yaparak kendi iç sınırlarını çizmekte, belirli uzmanlıkları ele geçirmekte ve mesleği dönüştürmektedir. Son olarak devralma aşamasında ise kadın yoğun bir meslek erkek işi olarak yeniden tanımlanmakta ve kadınlar meslekten ya dışlanmakta ya da ötekileştirilmektedir (Bradley 1993). Buradan hareketle erkeklerin kadın yoğun mesleklerin kadınsı yönlerinden kaçınma ve erillikle bağdaşan erkeksi yönlerini vurgulama çabası ile daha erkeksi alanlara yönelme (Williams 1993; Lindsay 2007; Synder & Green 2008) ve meslek tanımlamalarını yeniden adlandırarak (Arndt & Bigelow 2005) mesleği eril bir forma ulaştırmaya çalıştıkları iddia edilebilir.

Öğretmenlik mesleği konumu, statüsü ve mükafatlarından dolayı uzun süredir bir kadın mesleği olarak görülmektedir. Bolton ve Muzio (2008), sahip olduğu özelliklerden dolayı öğretmenlik mesleğini bir yarı meslek olarak değerlendirmektedir. Zira öğretmenlik, meslek üzerinde daha az özerkliğe, daha az kontrol gücüne, daha az ödüle ve daha düşük bir statüye sahip olmasından dolayı bir yarı profesyonel meslek veya ikincil bir meslek olarak değerlendirilmektedir (Bolton & Muzio 2008). Öğretmenlik, kadınsılaştırılmış bir meslek örneğidir ve toplumsal cinsiyet bu mesleğin profesyonelleşmemesinin arkasında yatan neden olarak gösterilirken aynı zamanda mesleğin daha az maddi ödüllere ve daha düşük sosyal statüye sahip olmasını da meşrulaştırır. Öğretmenlik, özellikle tarihsel olarak kadınların sayısal olarak hâkim olduğu bir meslektir ve mesleğin sahip olduğu özveri ve duygusal emek gibi toplumsal cinsiyete dayalı kadınsılaştırılmış özelliklerinden dolayı “kadın işi” olarak tanımlanmıştır. Diğer kadınsı mesleklerle paralel olarak öğretmenlik mesleği, ana sınıfındaki çocukların anneliğe benzer şekilde öz bakım gerektirmesi gibi güçlü ideolojik cinsiyet kodlarıyla yüklü olmasından dolayı bir yarı meslek olarak değerlendirilmektedir (Bolton & Muzio 2008, 288).

Özellikle öğretmenliğin annelikle ilişkili olarak görülen (kreş, anaokulu ve ilkököl) alanlarında kadınlar yoğunlukta olmakla birlikte erkekler azınlık olmalarına rağmen daha üst pozisyonları işgal etmektedir (Bolton & Muzio 2008). MEB’e bağlı ilk ve orta düzey okullarda görev yapan bin 299 üst düzey yöneticinin yalnızca 25’i kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Kadın yönetici sayısının toplam yönetici sayısına oranı %1,92’dir². Genel olarak, öğretmenliğin tüm alanlarında erkeklerin müdür, müdür yardımcısı gibi yönetici konumlarında yer alma olasılıkları kadınlara göre kabaca üç kat daha fazladır. Bu cinsiyet eşitsizliklerini gidermeye yönelik gelişmelere rağmen, kadınlar hâlâ ikincil bir konumla sınırlandırılmakta ve erkek meslektaşlarına göre önemli ölçüde daha az kariyer beklentilerine sahip olmaktadır.

Öğretmenlik, mesleki cinsiyet ayrımcılığını en iyi yansıtan mesleklerden biridir. Örneğin kadınlar, öğretim kademeleri içerisinde okulöncesi öğretmenliğinin neredeyse tamamına yakını (%93,6), orta öğretim kademesinde önemli bir çoğunluğunu (%51,18), yüksek öğretimde ise akademik personelin %46’sını oluşturmaktadır³ (MEB istatistikleri). Bu durum göstermektedir ki

² “MEB’de kadın yöneticilerin oranı yüzde 1,92: Erkek Eğitim Bakanlığı”.

<https://www.birgun.net/haber/meb-de-kadin-yoneticilerin-orani-yuzde-1-92-erkek-egitim-bakanligi-268876> (16.09.2019). (E.T. 28.03.2022)

³ “Türkiye akademisinde kadınlar daha da güçleniyor”. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/turk-akademisinde-kadınlar-daha-da-gucleniyor.aspx#:~:text=%2D%20Y%C3%96K%BCn%20verilerine%20g%C3%B6re%2C,akademisyenlerin%20oran%C4%B1%20y%C3%BCzde%2046%20oldu.&text=T%C3%B>

eğitimin gerektirdiği teknik ve akademik beceri arttıkça kadınların katılım oranları düşmektedir. Diğer yandan kadınlar, akademik ya da mesleki bilgi aktarımını gerektiren teknik becerilere değil, sosyal becerilerin geliştirilmesi için gerekli olan ilişki becerilere dayanan okul öncesi öğretmenliğinde (otorite konumlarında yeterince temsil edilmemelerine rağmen) hâkim konumdadır. Bu durum yalnızca yumuşak ve katı beceriler, eğitim ve bakım, kısacası kadın işi ve erkek işi arasındaki geleneksel ayrımları sürdürülmesine neden olur. Örneğin okul öncesi öğretmenliği kadın olmaktan dolayı doğal ve verili kabul edilen becerileri içermesi nedeniyle bir değer görmez veya gerektiği gibi ödüllendirilmez. Bu nedenle gelir, prestij ve özerklik gibi profesyonelliğin ayırt edici özellikleri arasında yer alan nitelikler ağırlıklı olarak bir kadın alanı olan okul öncesi öğretmenliğinden, ağırlıklı olarak bir erkek alanı olan akademiye doğru gittikçe açıkça yükselir (Bolton & Muzio 2008).

Bakım boyutunun ön plana çıkarılması ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından dolayı çocuk bakımından kadının sorumlu görülmesi okul öncesi öğretmenliğinin kadınlara atfedilen bir meslek olarak ortaya çıkmasına neden olmuş ve düşük maaş ve sınırlı kariyer imkânlarından dolayı (Skelton *et al.* 2006) erkekler uzun süre bu alandan uzak durmuş, 1950'li yıllarda okul öncesi eğitimi alanında çalışanların tamamı kadın olmuştur. 1980'li yıllarda ilk erkek çalışanlar kurumlarda yer almaya başlamış ve erkeklerin okul öncesi öğretmenliği yapmasını teşvik edici bir çalışma yapılmamasına rağmen erkek okul öncesi öğretmenlerinin sayısı artmaya başlamıştır.

Kadın Yoğun Bir Meslek Olarak Türkiye’de Okul Öncesi Öğretmenliği Alanında Erkekler

Günümüzde öğretmenlik mesleği genel anlamda kadın mesleği olarak kabul görmekle birlikte (Bolton & Muzio 2008), başlangıçta erkeklere yönelik bir meslek olarak ortaya çıkmıştır. Modern anlamda Türk eğitim sisteminin geçmişi bakıldığında, Osmanlı’da, eğitim alanında erkeklerin hâkim olduğu ancak ilköğretimin yaygınlaşması ve kız çocuklarının eğitime katılmasıyla birlikte kadın öğretmenlere ihtiyacın hasıl olduğu, böylelikle kadın adayları yetiştirmek üzere gerekli kurumlar açılmaya başlandığı görülmektedir (Oktay 1991). Okul öncesi eğitimi ise başlarda kadın ve erkeklerin birlikte yürüttüğü bir alan iken bakım boyutunun ön plana çıkarılmasıyla birlikte tamamen kadınlara atfedilen bir meslek hâline gelmiştir (Farquhar 1997). Toplumsal cinsiyet örüntüleri çerçevesinde kadının ev içi rol ve sorumlulukları yerine getirmesi mesleki konumunu da yönlendirerek çocukların öz bakım ihtiyacını en iyi şekilde gerçekleştirecek kişiler olarak kadınların okul öncesi eğitimde sayıca artmalarına ve erkeklerin alandan uzaklaşarak okul öncesi öğretmenliğinin kadın mesleği hâline gelmesine neden olmuştur.

Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin erkeklere yönelik bir meslek olarak ortaya çıkmasına paralel bir şekilde öğretmenlik eğitiminin de öncelikle erkeklere yönelik gerçekleştirildiği görülmektedir. Dârü'l-Muallimin bu kurumlardan biridir. Kadın öğretmene duyulan ihtiyaçla birlikte 1870 yılında ilk kız öğretmen okulu olan Dârü'l-Muallimat adlı kurum ilk ve orta öğretim kız okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla açılmıştır (Oktay 1991). Daha sonraki yıllarda okul öncesi eğitiminin tamamen kadınlara atfedilmesiyle birlikte mesleki eğitim de kadınlara yönelik olmuş ve 1914 yılında Dârü'l-Muallimat bünyesinde bir Ana Muallime sınıfı açılmıştır. Sonraki süreçte eğitimin kız ve erkek öğrencilere yönelik olarak ayrılması anlayışını yansıtır şekilde kız ve erkek meslek liseleri toplumsal cinsiyet örüntüleri çerçevesinde bir müfredat yürütmüş, bu doğrultuda 1960 yılında okul öncesi eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirmek amacıyla Kız Meslek Liseleri bünyesinde Çocuk Gelişimi Bölümü açılmış, bunu üniversitelerin ön lisans düzeyinde açılan Anaokulu Öğretmenliği bölümleri izlemiştir. Lisans düzeyinde okul öncesi öğretmeni yetiştiren kurumların ortaya çıkışı 1991-1992 öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştiren kurumların dört yıllık lisans eğitimi veren kurumlara dönüşmesiyle birlikte mümkün

olmuş ve okul öncesi eğitimi üniversitelerin eğitim fakültelerinde yer almaya başlayarak yaygınlaşmıştır (Derman & Başal 2010).

Tarihi gelişimi açısından değerlendirildiğinde okul öncesi öğretmenliğinin bir kadın mesleği olarak yapılandırıldığı ve erkeklerin bu alana girmesinin mümkün kılınmadığı söylenebilir. Zira lise düzeyinde mesleki eğitimle başlayan toplumsal cinsiyet temelli ayrımın yükseköğretim kademelerinde de devam etmesi erkekleri uzun yıllar bu meslekten uzak tutmuştur. Ancak lisans düzeyinde okul öncesi öğretmenliği eğitimi veren kurumların yaygınlaşmasıyla birlikte erkekler de alana dâhil olmaya başlamıştır. 2006-2007 öğretim yılında üniversiteler bünyesinde 41 okul öncesi öğretmenliği ana bilim dalı bulunmakla birlikte bu sayı ilerleyen yıllar içerisinde hızla artmış ve bugün 88 eğitim fakültesinde 24.582 öğrenci yer almaktadır. 24.582 öğrenciden 5.069'u erkek, 19.513'ü kadındır (YÖK Atlas, 2023). Türkiye'de erkek okul öncesi öğretmen sayısını artırmaya yönelik hiçbir politika, çalışma veya kampanya bulunmamasına rağmen resmî rakamlar sayılarının hızla arttığını göstermektedir. 1998-1999 eğitim öğretim yılında 67 olan erkek okul öncesi öğretmen sayısı (Sak 2012) 2023 yılında 5.068'e yükselmiştir. 2023 verilerine göre erkek okul öncesi öğretmenlerinin toplam okul öncesi öğretmeni sayısına oranı %5,80'dir (MEB 2023). Veriler erkek okul öncesi öğretmen ve öğretmen adaylarının nicelik olarak arttığını göstermektedir. Bu araştırma okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin mesleğe yönelme nedenlerini, toplumsal cinsiyet algılarının meslek seçimi üzerinde etkisini ve meslekleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymak ve cinsiyet kalıp yargılarını benimseme ve mesleklerle cinsiyetleri ilişkilendirme düzeylerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Konuyla ilgili yapılan sınırlı sayıda araştırma incelendiğinde genel olarak erkek okul öncesi öğretmenlerinin yaşadıkları sorunları, erkek öğretmenlere yönelik algıları ve erkek öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını konu edindiği görülmüştür. Bu araştırma ise kadın yoğun bir meslek olarak kurgulanan okul öncesi öğretmenliği mesleğine erkeklerin girişini konu etmesi ve okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin mesleğe yönelme nedenlerini, toplumsal cinsiyet algılarının meslek seçimi üzerinde etkisini ve meslekleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymak ve cinsiyet kalıp yargılarını benimseme ve mesleklerle cinsiyetleri ilişkilendirme düzeylerini irdelemesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda nicel yöntem benimsenmiştir. Araştırmanın evrenini Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı'nda öğrenim görmekte olan 308 öğrenci, örneklemini ise 163 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem evrenin %53'ünü kapsamaktadır, bu bakımdan araştırmanın evren geçerliği yüksektir ve örneklemden elde edilen bulgular araştırma evrenine genellenebilir. Örnekleme demografik bilgiler, açık ve kapalı uçlu soruları içeren bir anket uygulanmıştır⁴. Anket soruları öğrencilerin demografik bilgilerinin yanı sıra, bu bölümü tercih etme nedenleri, tercih sürecinde etkilendikleri kişiler, mesleğin iyi ve kötü yanları ile algıladıkları avantaj ve dezavantajlara ilişkin görüşlerini içermektedir. Araştırmanın verileri toplanmadan önce Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır (karar no: E-95531838-050.99-31682). Araştırmaya 163 öğrenci katılmış ancak soruların büyük çoğunluğunu boş bırakan 9 öğrencinin anketleri değerlendirmeye alınmamış ve 154 öğrencinin cevapları analiz edilmiştir. Toplanan veriler SPSS programıyla çözümlenmiş, açık uçlu sorulardan elde edilen yanıtlar cevapların benzerliğine göre kategorize edilerek SPSS programına aktarılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler ki kare testi ile incelenmiştir.

Katılımcılara ilişkin temel bilgiler tablo 1'de verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların 119'u (%77,3) kadın 35'i (%22,7) erkektir. Katılımcıların yaş aralığı 18-23 arasındadır ve yaş ortalaması 21,99'dir (ss=2,88).

⁴ Anket soruları hazırlanırken Göncü'nün (2017) çalışmasından yararlanılmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

		(n)	%
Cinsiyet (n=154)	Kadın	119	77,3
	Erkek	35	22,7
Yaş (ortalama)	\bar{X} : 21,99 (SS: 2,88)		
Yaş (grup) (n=154)	18-23	115	74,7
	24-29	32	20,8
	30 ve üzeri	7	4,5
Sınıf düzeyi (n=154)	1. sınıf	41	26,6
	2. sınıf	49	31,8
	3. sınıf	40	26,0
	4. sınıf	24	15,6
Doğduğu il (n=154)	Ağrı	50	32,5
	Van	27	17,5
	Siirt	16	10,4
	Diyarbakır	9	5,8
	Diğer	52	33,8
Doğum yeri (n=154)	Köy	49	31,8
	İlçe	12	7,8
	İl merkezi	93	60,4
Mezun olunan lise türü (n=154)	Kız meslek lisesi	21	13,6
	Genel lise	13	8,4
	Anadolu lisesi	100	64,9
	İmam hatip lisesi	12	7,8
	Diğer	8	5,2
Gelir (ortalama)	\bar{X} :1334,49 (SS: 1678,060)		
Gelir (Gruplandırılmış) (n=154)	0-1000	92	59,7
	1050-2000	50	32,5
	2050-3000	9	5,8
	3050 ve üzeri	3	1,9

Katılımcıların önemli bir bölümü 2. Sınıf öğrencisi olup (%31,8) yarıdan fazlası (%64,9) Anadolu lisesi mezunudur. Katılımcılar çoğunluğu Ağrılı (%32,5) olup Van (%17,5), Siirt (%10,4) ve Diyarbakır (%5,8) gibi civar şehirlerden gelen öğrenciler de çoğunluktadır. Ayrıca katılımcıların yarıdan fazlası il merkezinden (%60,4) gelmektedir. Ancak köy doğumlu öğrenciler de fazladır (%31,8). Katılımcıların 92'si (%59,7) gelirini 0-1000 TL arasında bildirirken ortalama gelir 1334,49 TL'dir. Büyük çoğunluğunun KYK bursu aldığı örneklem grubu içerisinde devlet memuru olarak çalışan 3 öğrencinin geliri 10.000 TL'nin üzerindedir (Tablo 1).

Bulgular

Katılımcıların Genel Özellikleri

Katılımcıların genel özellikleri cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde iki grubun da 18-23 yaş aralığında yer aldığı, Ağrı ili ve il merkezi doğumlu oldukları, Anadolu lisesi mezunu oldukları ve gelirlerinin 0-1000 TL arasında olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların cinsiyet fark etmeksizin çoğunluğunun kendi memleketlerindeki üniversiteyi tercih eden, düşük gelirli

kişiler oldukları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin yarısından fazlasının (%64,9) Anadolu lisesi mezunu olması okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin görece nitelikli eğitim kurumlarından geldiğini göstermektedir. Diğer yandan 21 (%13,6) kız öğrencinin kız meslek lisesi çıkışlı olması bir anlamda toplumsal cinsiyet algısının meslek seçimine yansımaları olarak değerlendirilebilir (Tablo 2).

Tablo 2. Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Cinsiyet Bağlamında Sosyo-Demografik Özellikleri

		Kadın (n/%)		Erkek(n/%)	
Yaş (Gruplandırılmış) (n=154)	18-23	89	57,8	26	16,9
	24-29	26	16,9	6	3,9
	30 ve üzeri	4	2,6	3	1,9
	Toplam	119	77,3	35	22,7
Sınıf (n=154)	1. sınıf	30	19,5	11	7,1
	2. sınıf	42	27,3	7	4,5
	3. sınıf	27	17,5	13	8,4
	4. sınıf	20	13,0	4	2,6
	Toplam	119	77,3	35	22,7
Doğduğu il (n=154)	Ağrı	36	23,4	14	9,1
	Van	21	13,6	6	3,9
	Siirt	12	7,8	4	2,6
	Diyarbakır	7	4,5	2	1,3
	Diğer	42	-	9	-
	Toplam	119	77,3	35	22,7
Doğum yeri (n=154)	Köy	42	27,3	7	4,5
	İlçe	9	5,8	3	1,9
	İl merkezi	68	44,2	25	16,2
	Toplam	119	77,3	35	22,7
Mezun olunan lise türü (n=154)	Kız meslek lisesi	21	13,6	0	0
	Genel lise	6	3,9	7	4,5
	Anadolu lisesi	77	50,0	23	14,9
	İmam hatip lisesi	10	6,5	2	1,3
	Diğer	5	3,2	3	1,9
	Toplam	119	77,3	35	22,7
Gelir (Gruplandırılmış) (n=154)	0-1000	73	47,4	19	12,3
	1050-2000	40	26,0	10	6,5
	2050-3000	4	2,6	5	3,2
	3050 ve üzeri	2	1,3	1	0,6
	Toplam	119	77,3	35	22,7

Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Meslek Seçme Süreci

Okul öncesi öğretmenliği adaylarının meslek seçme sürecinde cinsiyet faktörünün etkisi incelendiğinde öğrencilerin kadın ve erkek fark etmeksizin okul öncesi öğretmenliği bölümünü ilk sıralarda tercih ettikleri görülmüştür (n=103). Okul öncesi öğretmenliği öğrencileri ile yapılan ilk araştırmalarda öğrencilerin büyük bölümü ilk sıralarda tercih etmediği görülürken (Kızıldaş *et al.* 2012) bu araştırmada öğrencilerin bölümü bilinçli bir şekilde ilk sırada tercih ettikleri

görülmektedir. Bu noktada kadın ve erkek öğrencilerin meslek seçme süreçlerinin benzeştiği söylenebilir. Tabloya göre kadın ve erkek öğrenciler benzer şekilde bölüme isteyerek geldiklerini (n=134), bölümü tercih etmede atamasının kolay olmasının etkili olduğunu (n=12), tercih şansları olması hâlinde yine farklı öğretmenlik branşlarının yanı sıra okul öncesi öğretmenliği bölümünü tercih edeceklerini (n=34) belirtmişlerdir. Ailesinde öğretmen olan öğrencilerin 47'si (38 kadın, 9 erkek) abla, ağabey veya kardeşinin öğretmen olduğunu belirtirken 31'i (26 kadın, 5 erkek) akrabaları arasında öğretmen olduğu bildirmiştir. Ancak bu noktada tercih edilen meslek öğretmenlik olsa da öğretmenlik branşında cinsiyet bağlamında farklılık gözlenmektedir. Zira okul öncesi öğretmenliği cevabını veren 34 öğrenciden yalnızca 4 erkek öğrenci yine aynı bölümü tercih edeceğini ifade ederken öğretmenlik cevabını veren erkek öğrencilerin de (n=16) tarih öğretmenliği, özel eğitim öğretmenliği, müzik öğretmenliği gibi farklı branşları tercih ettikleri görülmüştür (Tablo 3).

Tablo 3. Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Meslek Seçme Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Cinsiyetle İlişkisi

		Kadın(n)	Erkek(n)
Tercih sırası ($X^2_{(12)}=8,238$ p.766>.05 n=154)	Birinci sırada	77	26
	İkinci sırada	24	5
	Daha alt sırada	16	4
	Toplam	119	35
Bölüme isteyerek mi geldiniz? ($X^2_{(1)}=1,971$ p.160>.05 n=154)	Evet	106	28
	Hayır	13	7
	Toplam	119	35
Bölümü tercih etme nedeniniz nedir? ($X^2_{(4)}=5,304$ p.258>.05 n=27)	Kolay atama/iş olanakları	7	5
	Hayalim olan/ilgilimi çeken bir meslek	3	0
	Çocukları sevdiğim için	5	1
	Diğer	5	1
	Toplam	20	7
Bu bölümü seçmeye sizi kim yönlendirdi? ($X^2_{(4)}=1,351$ p.853>.05 n=154)	Lisedeki rehber öğretmenim	8	3
	Ailem	35	8
	Arkadaşlarım	2	0
	Kimse	54	17
	Diğer	20	7
Toplam	119	35	
Ailenizde öğretmen var mı? ($X^2_{(1)}=,803$ p.370>.05 n=154)	Evet	68	17
	Hayır	51	18
	Toplam	119	35
Üniversiteye giriş sadece isteğe bağlı olsaydı siz hangi mesleği seçerdiniz? ($X^2_{(4)}=7,399$ p.116>.05 n=151)	Okul öncesi öğretmenliği	30	4
	Öğretmenlik	30	16
	Tıpla ilgili meslekler	15	2
	Hukuk	16	5
	Diğer	26	7
Toplam	117	34	
Bu mesleği neden seçtiniz?	Çocukları sevdiğim için	45	9

(X ² ₍₅₎ =8,415 p.135>.05 n=144)	Kendime uygun bulduğum bir meslek olduğu için	30	7	
	Ataması fazla/iyi olduğu için	12	8	
	Hayalim olduğu için	9	1	
	Puanım yettiği için	3	3	
	Diğer	13	4	
	Toplam	112	32	
(X ² ₍₃₎ =3,605 p.382>.05 n=153)	Bu mesleği seçmenizde hangi faktör etkili olmuştur?	Kolay atama	67	22
		Ücret	4	3
		Özel sektörde iş bulma imkânı	9	1
		Diğer	38	9
	Toplam	118	35	
(X ² ₍₁₎ =,400 p.527>.05 n=153)	Bu bölümü seçtiğinizde ailenizden ve arkadaşlarınızdan nasıl tepki aldınız?	Olumlu	115	33
		Olumsuz	4	2
		Toplam	119	35

Tabloya göre öğrencilerin büyük bölümü çocukları çok sevdiği için (n=54) bu mesleği seçtiğini ifade etse de kolay atamanın (n=89) öğrencilerin meslek tercihinde en önemli faktör olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bölümü tercihleri sonrasında ailesi ve yakın çevresinin tepkilerinin büyük oranda benzeştiği görülmektedir. Zira öğrencilerin tamamına yakını (n=149) gerek aile gerek yakın çevreleri tarafından bölüm tercihlerinin olumlu karşılandığı belirtmişlerdir (Tablo 3). Olumlu tepkiler arasında ise 36 öğrenci (28 kadın, 8 erkek) sevindiler/mutlu oldular, 34 öğrenci (28 kadın, 6 erkek) mesleği bana yakıştırdılar ve 25 öğrenci (20 kadın, 5 erkek) ataması iyi olduğu için yakınlarının ve arkadaşlarının meslek seçimlerinden dolayı olumlu tepkiler verdiklerini belirtmişlerdir. Olumsuz tepkiler alan erkek öğrenciler “*bu kadın mesleği dediler*”, “*bebek bakıcısı mı olcan dediler*” şeklinde tepkilere maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Mesleğe Dair Genel Düşünceleri

Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin mesleğe dair genel düşünceleri öğrenmek amacıyla açık uçlu olarak mesleğin en iyi ve en kötü yönleri sorulmuştur. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar tablodaki gibi kategorilendirilmiştir. Tablo 4'e göre öğrencilerin mesleğin iyi ve kötü yönlerine yönelik görüşlerinin cinsiyetle ilişkili olmadığı görülmüştür. Cinsiyet fark etmeksizin hem kadın hem de erkek öğrenciler için okul öncesi öğretmenliğinin en iyi yanı çocuklarla olmaktır (n=81). Benzer şekilde öğrenciler çalışma koşullarını da mesleğin en iyi taraflarından biri olarak belirtmişlerdir. Zira bu kategorinin altında öğrencilerin “*özel sektörde rahatlıkla iş bulma*”, “*esnek çalışma saatleri*” ve “*kolay atanma*” gibi cevaplar verdikleri görülmüştür. Bu bulgular öğrencilerin meslek seçimini de doğrular niteliktedir. Bir önceki bölümde öğrenciler mesleği tercih nedeni olarak çocukları çok sevmeleri ve kolay atama koşullarını göstermişlerdir.

Tablo 4. Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Mesleğe Dair Genel Düşüncelerinin Cinsiyetle İlişkisi

	Kadın(n)	Erkek(n)	Toplam(n)	
Sizce okul öncesi öğretmenliği mesleğinin en iyi tarafı nedir? (X ² ₍₂₎ =,642 p.725>.05 n=146)	Çocuklarla olmak	64	17	81
	Çalışma koşulları	34	10	44
	Diğer	18	3	21
	Toplam	116	30	146
	Kötü tarafı yok	22	5	27

Sizce okul öncesi öğretmenliği mesleğinin en kötü tarafı nedir? ($X^2_{(5)}=3,348$ p.646>.05 n=147)	Yaş olarak küçük çocuklarla olmak	26	9	35
	Otorite sağlayamama/idare edememe	15	3	18
	Sorumluluğun fazla olması	9	2	11
	Ailelerle uğraşmak	15	1	16
	Diğer	30	10	40
	Toplam	117	30	147
Sizce okul öncesi öğretmenliği mesleğinin en zor yanı nelerdir? ($X^2_{(5)}=7,253$ p.203>.05 n=142)	Bireysel/meslekle ilgili korkular	14	8	22
	Çocuklarla ilgilenmek	40	7	47
	Sabır gerektirmesi	16	4	20
	Velilerle uğraşmak	18	5	23
	Zor yanı yok	3	3	6
	Diğer	20	4	24
	Toplam	111	31	142

Tablo 4'e göre öğrenciler mesleğin en kötü tarafını cinsiyet fark etmeksizin küçük çocuklarla çalışacak olmanın getirdiği zorluklar çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Her ne kadar öğrencilerin önemli bir bölümü (n=27) mesleğin kötü bir tarafı olmadığını ifade etse de 35 öğrenci çocukların yaşlarının küçük olmasının gerektirdiği sorumlulukları mesleğin en kötü yanı olarak belirtmişlerdir. Zira öğrenciler “yaş olarak küçük çocuklarla olmak” kategorisi altında “Yaş aralığı çok küçük olduğu için iletişim problemi oluyor”, “Çocuğun her türlü ihtiyacıyla ilgilenmek (tuvalet gibi)”, “Çocukların ağlamasını duymak” gibi cevaplar vermişlerdir. Öğrenciler ayrıca mesleğin kötü tarafları arasında otorite sağlayamama, sorumluluğun fazla olması, ailelerle uğraşmak ve diğer seçeneği içerisinde bakıcı muamelesi görmek cevaplarını da vermişlerdir.

Öğrenciler mesleğin zor yanını da kötü tarafıyla benzer şekilde “çocuklarla ilgilenmek” olarak belirtmişlerdir. Bu cevabı bireysel/meslekle ilgili korkular, sabır gerektirmesi ve velilerle uğraşmak cevapları izlemiştir. Az sayıda da olsa öğrenciler arasında mesleğin zor yanının olmadığını düşünenler de vardır (n=6). Çocuklarla ilgilenmek kategorisi altında “Çocuklara söz dinletmemek”, “Çocukların öğretmenlerini dinlememesi”, “Çocukları bir arada tutmanın zor olması” gibi otorite sağlama noktasında yaşanabilecek zorluklara dikkat çekilmekle birlikte bireysel/meslekle ilgili korkular kategorisi altında “Çocuklara yeterince iyi bir öğretmen olamamak”, “Öğrencilerin ihtiyaçlarını giderememe korkusu” gibi meslekle ilgili bireysel korkular yer aldığı görülmektedir.

Okul Öncesi Öğretmenliği Mesleğinin Cinsiyetle İlişisine Yönelik Görüşler

Öğrencilerin öğretmenin cinsiyeti özelinde okul öncesi öğretmenin cinsiyetinin ne olması gerektiğine yönelik görüşleri sorulduğunda büyük oranda cinsiyetin öğretmenlik mesleğinde çok da önemli bir etken olmadığı yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Tabloya göre öğrencilerin tamamına yakını (%94,8) “öğretmenin cinsiyeti ne olmalıdır?” sorusuna “fark etmez” cevabını vermiştir. Hiçbir erkek öğrenci “erkek olmasını tercih ederim” cevabı vermezken 1 erkek öğrenci “kadın olmasını tercih ederim” cevabı vermiştir. Çocuğu olması hâlinde öğretmenin cinsiyetinin önemli olup olmadığı konusunda ise benzer şekilde öğrencilerin tamamına yakını (%92,2) “fark etmez” cevabı verirken, hiçbir erkek öğrenci “erkek olmasını tercih ederim” cevabı vermemiş, bir erkek öğrenci ise “kadın olmasını tercih ederim” yanıtı vermiştir. Okul öncesi öğretmenin cinsiyeti konusunda ise öğrencilerin yarıdan fazlası (%57,1) kadınların daha iyi okul öncesi öğretmeni olduğunu belirtirken, tamamına yakını (%94,8) erkeklerin de okul öncesi öğretmenliği yapması gerektiğini ifade etmiştir (Tablo 5). Erkeklerin okul öncesi öğretmenliği

yapması gerektiğini ifade eden öğrencilere açık uçlu olarak nedeni sorulmuş ve cevaplar kategorilendirilmiştir. Aşağıda verilen bazı cevaplar yer almaktadır:

“Çocuk bakımı yalnızca kadına özgü değildir.”

“Çocuklara sadece kadın bakmalıdır, eğitmelidir anlayışı yanlıştır.”

“Anne adayına ihtiyaç duyulduğu gibi baba adayına da ihtiyaç duyulur.”

“Okul öncesi hep kadın öğretmenlere yakıştırıldı. O yüzden erkeklerin de olması gerekir.”

“Evet yapabilirler ama hepsi değil çünkü erkekler kadınlara göre daha sert.”

“Mesleklerin cinsiyeti yoktur. Baba olabiliyorsa pek tabii öğretmen de olabilir.”

“Öğretmenin erkeği kadını olmaz. Eğitimin kalitesi önemlidir.”

“Öğretmenlik eğitim bilinciyle ilgilidir. Cinsiyet meselesi değildir.”

“Bu bölümdeki öğretmenlerin cinsiyetinden ziyade çocuklara kazandırdıkları önemlidir.”

“Eğitimde cinsiyetin hiçbir önemi yoktur. Nasıl ki kadınlar çocuk bakıyorsa erkekler de bakabilir.”

“Mesleki cinsiyet ayrımı olmamalı. İyi yapan, görevini layığıyla yerine getiren herkes yapabilir.”

“Aldığı eğitim sonucunda yeterli donanımına ve tabii isteğe sahipse yapabilir.”

“Erkek ya da kadın olması çocuk açısından fark eden bir kriter değildir.”

Erkeklerin okul öncesi öğretmenliği yapmaması gerektiğini düşünen az sayıda öğrenciye (n=8) nedeni sorulduğunda erkeklerin gündelik hayatta kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet temelli niteliklere sahip olmamasına dayanan cevaplar verdikleri görülmüştür:

“Çocuklar erkeklerden bayana göre daha çok çekineceğini düşünüyorum, kendilerini ifade edemeyebilir.”

“Çünkü kadınlar daha iyi bakar.”

“Daha sert oldukları için.”

“Çünkü çocukların seviyesine inemiyorlar. Anne şefkati yok.”

Tablo 5. Okul Öncesi Öğretmenliği Mesleğinin Cinsiyetine İlişkin Görüşler

		Kadın(n/%)	Erkek(n/%)	Toplam(n/%)			
Öğretmenin cinsiyeti ne olmalıdır? ($X^2_{(2)}=1,689$ p.430>.05 n=154)	Kadın olmalı	2	1,3	1	0,6	3	1,9
	Erkek olmalı	5	3,2	0	0	5	3,2
	Fark etmez	112	72,7	34	22,1	146	94,8
	Toplam	119	77,3	35	22,7	154	100
Çocuğunuz olsa öğretmenin cinsiyeti önemli midir? ($X^2_{(2)}=1,693$ p.429>.05 n=154)	Kadın olmalı	8	5,2	1	0,6	9	5,8
	Erkek olmalı	3	1,9	0	0	3	1,9
	Fark etmez	108	70,1	34	22,1	142	92,2
	Toplam	119	77,3	35	22,7	154	100
Sizce erkekler mi kadınlar mı daha iyi okul öncesi öğretmeni olur? ($X^2_{(2)}=11,621$ p.003<.05 n=154)	Kadınlar	73	47,4	15	9,7	88	57,1
	Erkekler	3	1,9	6	3,9	9	5,8
	Her ikisi de	43	27,9	14	9,1	57	37,0
	Toplam	119	77,3	35	22,7	154	100
Erkekler okul öncesi öğretmenliği yapmalı mıdır?	Evet	112	72,7	34	22,1	146	94,8
	Hayır	7	4,5	1	0,6	8	5,2

		Hülya ÖRKİ						
($X^2_{(1)}=,503$ n=154)	p.478>.05	Toplam	119	77,3	35	22,7	154	100
Evetse neden?		Okul eğitimi almış herkes yapabilir	14	10,9	2	1,6	16	12,5
		Okul öncesi/ öğretmenliğin cinsiyeti yoktur	27	21,1	6	4,7	33	25,8
		Mesleklerin cinsiyeti yoktur	18	14,1	7	5,5	25	19,5
		Erkekler de yapmalıdır	40	32,3	12	9,4	52	40,6
		Diğer	1	0,8	1	0,8	2	1,6
		Toplam	100	78,1	28	21,9	128	100

“Sizce erkekler mi kadınlar mı daha iyi okul öncesi öğretmeni olur?” sorusunun cinsiyetle ilişkili olduğu görülmüştür ($X^2(2)=11,621$ p.003<.05 n=154). Buna göre kadın öğrencilerin yaklaşık yarısı (%47,4) kadınların daha iyi okul öncesi öğretmeni olacağını belirtirken bu oran erkeklerde %9,7’dir. Örneklemdaki erkek ve kadın öğrencilerin okul öncesi öğretmenliği mesleğini her ne kadar erkeklerin de yapacağını ifade etseler de kadınların mesleği daha iyi yapacağını düşündükleri görülmektedir. Hem kadın hem de erkeğin bu mesleği iyi bir şekilde yapabileceğini düşünenlerin oranı ise %37’dir (Tablo 5). Burada önemli olan öğrencilerin hangi cinsiyetin lehine düşündükleri değil, mesleki vasıfları herhangi bir cinsiyetle ilişkilendirip ilişkilendirmedikleridir (Gönç 2016). Bu nedenle öğrencilerin mesleği neden bir cinsiyetle ilişkilendirdikleri de önemlidir. Bu amaçla öğrencilere açık uçlu olarak neden kadınların daha iyi okul öncesi öğretmeni olacağı sorusu sorulmuş ve verdikleri cevaplar neticesinde, (aşağıdaki bazı ifadelerden görüldüğü gibi) öğrencilerin ağırlıklı olarak kadının doğuştan geldiğine inanılan nitelikleri ve özellikle annelik içgüdüğü doğrultusunda bu meslek için daha uygun olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır:

“Bir kadının çocuğu annesi gibi sahipleneceğini düşünüyorum.”

“Çünkü annelik içgüdüğü var ve öğrencinin özel durumundan daha iyi anlar.”

“Kadınlar daha titiz ve annelik içgüdüğüne göre hareket eder.”

“Merhamet duygusu ve annelik içgüdüğü olduğu için”

“Çünkü kadınlar sınıftaki çocuklara anne şefkatiyle yaklaşır, anne şefkati kadınlarda içgüdüselidir. Ama tüm kadınlarda değil.”

“Şefkat konusunda daha iyi ve çocuğu olabileceğinden diğer çocuklara daha iyi yardım verir.”

“Kadınlar çocukları daha iyi anladıkları için çocuklarla daha iyi iletişim kurabilirler.”

“Çünkü o yaştaki çocuklar daha çok annesiyle ilişki kurduğu için”

“Kadınlar çocuklar hakkında daha donanımlı”

“Geçmişten günümüze bu rolü üstlendikleri için”

Okul öncesi öğretmenliğini hem kadın hem de erkeklerin iyi bir şekilde yapabileceğini düşünen öğrenciler (%37) ise aşağıdaki gibi cevaplar vermişlerdir:

“Mesleği iyi yapmak cinsiyetle değil kişilikle alakalı olduğunu düşünüyorum.”

“Bence fark etmez. İkisi de donanımlı olduğu sürece hiç fark etmez.”

“Öğretmen olmak için cinsiyet önemli değil.”

“Çünkü önemli olan iyi bireyler yetiştirmek, bunun için cinsiyetin önemli olduğunu düşünmüyorum.”

Bu ifadelerden öğrencilerin öğretmeni cinsiyeti konusunda eşitlikçi bir anlayış sergilerken toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılarla kadınların öğretmenlik özelinde okul öncesi

öğretmenliği mesleğini erkeklere göre daha iyi yapabileceklerini düşündükleri anlaşılmaktadır. Meslekle ilgili geleneksel algıya rağmen öğrenciler erkeklerin okul öncesi öğretmenliği yapması gerektiğini düşünmektedir.

Öğrencilerin okul öncesi öğretmenliği mesleğinin cinsiyetle ilişkisine dair görüşleri cinsiyet bağlamında değerlendirilmiştir (Tablo 6). Tabloya göre “*Öğretmenlik kadın işidir*” ($X^2(2)=14,344$ p.001<.05 n=154) ve “*Erkek ve kadın öğretmenlerin branşları birbirinden farklı olmalıdır*” ($X^2(2)=6,882$ p.032<.05 n=154) ifadelerine katılım düzeyi ve cinsiyet arasında ilişki bulunmuştur. Düşük bir yüzdelle olsa da bu ifadeler kadınların katılım oranı erkeklerinkinden yüksektir. Diğer bir deyişle örneklemin çoğunluğu meslekte çalışma alanlarının cinsiyete göre düzenlenmesi gerektiğini düşünmemekle birlikte cinsiyet eşitliği bakımından erkeklerin kadınlardan daha eşitlikçi olduğu söylenebilir. Ancak “*Okul öncesi öğretmenliği kadın işidir*” ifadesine katılım düzeyi ile cinsiyet arasında ilişki gözlenmemiştir ($X^2(2)=3,436$ p.179>.05 n=154). Öğrenciler öğretmenlik mesleğinin kadına özgü bir meslek olduğunu düşünmekle birlikte okul öncesi öğretmenliğinin bir kadın mesleği olduğu düşüncesi kadın öğrencilerde daha yaygındır (%8,4). Bu bulguyu destekler şekilde kadın öğrencilerin yaklaşık yarısının (%46,8) “*Kızımın öğretmen olmasını isterim*” ifadesini desteklediği görülmektedir. Benzer şekilde “*Oğlumun okul öncesi öğretmeni olmasını isterim*” ifadesine katılım oranı erkek öğrencilere oranla kadın öğrencilerde (%42,2) yaklaşık 4 kat daha yüksektir (Tablo 6).

Öğrencilerin “*Erkek öğretmenler okullarda müdür veya müdür yardımcısı olmalıdır*” ifadesine katılım düzeyi ve cinsiyet arasında anlamlı ilişki vardır ($X^2(2)=11,993$ p.002<.05 n=154). Erkeklere göre kadın öğrencilerin bu ifadeye katılım oranı daha yüksektir (%11). Benzer şekilde “*Erkek ve kadın öğretmenlerin branşları birbirinden farklı olmalıdır*” ifadesine katılım da cinsiyetle ilişkilidir ($X^2(2)=6,882$ p.032<.05 n=154). Bu ifadeye kadın öğrencilerin erkeklerden yaklaşık 5 kat daha fazla katıldığı görülmüştür (%5,2). Bu sonuçlar eğitimde kız ve erkek öğrencilere yönelik okulların ve devamında mesleklerin ayrılması yönündeki anlayışın devam ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6. Cinsiyet Bağlamında Öğrencilerin Okul Öncesi Öğretmenliği Mesleğinin Cinsiyetle İlişkisine Dair Görüşleri

	Kadın (n/%)			Erkek (n/%)		
	Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok
Öğretmenlik kadın işidir ($X^2(2)=14,344$ p.001<.05 n=154)	10 6,5	106 68,8	3 1,9	4 2,6	24 15,6	7 4,5
Kızımın öğretmen olmasını isterim ($X^2(2)=4,627$ p.099>.05 n=154)	72 46,8	32 20,8	15 9,7	14 9,1	14 9,1	7 4,5
Okul öncesi öğretmenliği kadın işidir ($X^2(2)=3,436$ p.179>.05 n=154)	13 8,4	97 63,0	9 5,8	8 5,2	24 15,6	3 1,9
Oğlumun okul öncesi öğretmeni olmasını isterim ($X^2(2)=4,276$ p.118>.05 n=154)	65 42,2	37 24,0	17 11,0	14 9,1	11 7,1	10 6,5
Erkek ve kadın öğretmenlerin branşları birbirinden farklı olmalıdır ($X^2(2)=6,882$ p.032<.05 n=154)	8 5,2	104 67,5	7 4,5	3 1,9	25 16,2	7 4,5
Erkek öğretmenler okullarda müdür veya müdür yardımcısı olmalıdır ($X^2(2)=11,993$ p.002<.05 n=154)	17 11,0	85 55,2	17 11,0	12 7,8	14 9,1	9 5,8

Erkeklerin okul öncesi öğretmenliği yapması mesleğin daha saygın olmasını sağlar ($X^2(2)=4,361$ p.113>.05 n=154)	38 24,7	65 42,2	16 10,4	13 8,4	13 8,4	9 5,8
Okul öncesi öğretmenliği kadın işi olarak görüldüğü için veliler erkek okulöncesi öğretmenlerini eşcinsel zannedebilirler ($X^2(2)=4,684$ p.096>.05 n=154)	14 9,1	87 56,5	18 11,7	6 3,9	19 12,3	10 6,5
Öğrencilerle iletişim kurarken erkek okul öncesi öğretmenleri sözlerini daha kolay dinletebilecekleri için kadın öğretmenlere göre daha avantajlıdır ($X^2(2)=2,260$ p.323>.05 n=154)	33 21,4	75 48,7	11 7,1	11 7,1	18 11,7	6 3,9
Erkek okul öncesi öğretmenlerinin sayısı artmalıdır ($X^2(2)=1,566$ p.457>.05 n=154)	79 51,3	28 18,2	12 7,8	20 13,0	9 5,8	6 3,9
Erkek okul öncesi öğretmenlerinin sayısı artarsa kadın öğretmenler iş bulmakta zorlanır ($X^2(2)=3,321$ p.190>.05 n=154)	16 10,4	92 59,7	11 7,1	3 1,9	25 16,2	7 4,5
Kadın okul öncesi öğretmenleri erkek öğretmenlere göre velilerle daha iyi anlaşır ($X^2(2)=3,733$ p.155>.05 n=154)	33 21,4	66 42,9	20 13,0	7 4,5	17 11,0	11 7,1

“*Erkeklerin okul öncesi öğretmenliği yapması mesleğin daha saygın olmasını sağlar*” ifadesine katılım ile cinsiyet arasında ilişki yoktur ($X^2(2)=4,361$ p.113>.05 n=154). Erkek öğrencilerin mesleğin saygınlığının artırılmasında erkeklerin rolü konusunda kadın öğrencilere göre daha kararsız olduğu görülmektedir. Buna göre erkeklerin aksine kadın öğrencilerin önemli bir bölümü (%24,7) erkeklerin okul öncesi öğretmenliği yapmasının mesleğin saygınlığını artıracaklarını düşünmektedir. Bu bulguyu destekler şekilde öğrencilerin “*Erkek okul öncesi öğretmenlerinin sayısı artmalıdır*” ifadesine katılım ile cinsiyet ilişkili değildir ($X^2(2)=1,566$ p.457>.05 n=154). Hem kadın hem de erkek öğrenciler erkek okul öncesi öğretmenlerinin sayılarının artması gerektiğini düşünmekle birlikte bu şekilde düşünmeyen erkek öğrenciler de vardır (%5,8). Kadın öğrenciler erkeklerin mesleğe girmesiyle mesleğin saygınlığının artacağını bu nedenle de erkek okul öncesi öğretmenlerinin sayısının artması gerektiğini (%51,3) düşünmektedir. Bu noktada mesleğin saygınlığının cinsiyetle özdeşleştirilmediği söylenebilir. Zira “*Erkek okul öncesi öğretmenlerinin sayısı artarsa kadın öğretmenler iş bulmakta zorlanır*” ifadesine katılım cinsiyetle ilişkili değildir ($X^2(2)=3,321$ p.190>.05 n=154) ve kadın öğrencilerin yarıdan fazlası (%59,7) bu ifadeyi desteklememektedir. Burada kadın öğrencilerin erkeklerin mesleğe girişinin meslekle ilgili önemli değişiklikler yaratacağını düşündükleri söylenebilir.

“*Öğrencilerle iletişim kurarken erkek okul öncesi öğretmenleri sözlerini daha kolay dinletebilecekleri için kadın öğretmenlere göre daha avantajlıdır*” ifadesine katılım ile cinsiyet arasında ilişki yoktur ($X^2(2)=2,260$ p.323>.05 n=154). Tabloya göre kadın öğrenciler erkek öğretmenin öğrenciler üzerinde daha rahat otorite kurabileceğini düşünmektedir (%21,4). Benzer şekilde “*Kadın okul öncesi öğretmenleri erkek öğretmenlere göre velilerle daha iyi anlaşır*” ifadesine katılım ile cinsiyet arasında ilişki yoktur ($X^2(2)=3,733$ p.155>.05 n=154). Zira erkeklerin bir kısmı (%11) ve kadın öğrencilerin yarısına yakını (%43) kadın öğretmenlerin velilerle daha iyi anlaşacağı görüşüne katılmamaktadır.

Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerine Göre Mesleğin Avantaj ve Dezavantajları

Öğrencilere erkek okul öncesi öğretmenlerinin kadın öğretmenlere göre avantaj ve dezavantajlarının neler olduğu açık uçlu olarak sorulmuş, cevaplar benzerliklerine göre kategorize edilmiştir (Tablo 7).

Tabloya göre kadın öğrencilerin önemli bir bölümü (%25,4) erkek okul öncesi öğretmenlerinin kadın öğretmenlere göre hiçbir avantajının olmadığını düşünürken öğrencilerin %18'i erkeklerin çocuklar üzerinde daha kolay otorite kurmalarından dolayı avantajlı olduğunu ifade etmektedir ki bu oran kadınlarda daha yüksektir (%15,6). Öğrencilerin %25,8'i erkek okul öncesi öğretmenlerinin hiçbir dezavantajı olmadığını düşünmektedir. Dezavantajlar arasında

velilerin bakış açısından kaynaklı dezavantajlardan söz eden kadın öğrencilerin sayısı erkeklerin 5 katıdır (20 kişi). Ayrıca öğrenciler erkeklerin cinsiyetinden kaynaklı dezavantajlarının yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan dezavantajlarını aşağıdaki şekilde dile getirdikleri görüşmüştür.

“Düzen, temizlik gibi sorunlar yaşayabilirler”

“Çocuk altına yaptığı zaman ya da farklı bir kişisel problemi olduğu zaman bazen yetersiz kalabilirler”

“O yaş çocukların bakımını uygulamak”

“Çocuklarla temas etmekten çekinebilir”

“Toplumda erkeğe atfedilen tüm roller gereği çok iyi bakılmaz. Çocuk bakıcısı mı olacaksın gibi söylemler.”

“Toplumda 'erkeklerden okul öncesi öğretmeni olmaz' algısının olması”

“Bazı veliler erkek öğretmeni istemiyor”

“Annelik içgüdüsi olmadığı için kadın gibi olamıyor”

“Kadınlar daha annecedir o yüzden erkekler olmasa daha iyi”

“Okul öncesi denince akla kadın öğretmen gelmesi”

“Kadınlar kadar sıcak, samimi, merhametli olamazlar”

Tablo 7. Cinsiyet Bağlamında Öğrencilerin Mesleğin Avantaj Ve Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri

		Kadın(n/%)	Erkek(n/%)	Toplam(n/%)
Avantajları ($X^2_{(6)}=9,997$ p.125>.05 n=122)	Avantajı yok	31 25,4	2 1,6	33 27,0
	Daha kolay otorite kurabilmeleri	19 15,6	3 2,5	22 18,0
	Daha sabırlı olmaları	6 4,9	3 2,5	9 7,4
	Daha güçlü olmaları	12 9,8	6 4,9	18 14,8
	Çalışma koşulları	6 4,9	1 0,8	7 5,7
	Çocuklarla iyi ilişkiler kurabilmeleri	15 12,3	4 3,3	19 15,6
	Diğer	9 7,4	5 4,1	14 11,5
	Toplam	98 80,3	24 19,7	122 100
Dezavantajları ($X^2_{(4)}=2,249$ p.690>.05 n=124)	Dezavantajı yok	27 21,8	5 4,0	32 25,8
	Cinsiyet kaynaklı dezavantajlar	21 16,9	8 6,5	29 23,4
	Velilerin bakış açısından kaynaklı dezavantajlar	20 16,1	4 3,2	24 19,4
	Toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan dezavantajlar	23 18,5	6 4,8	29 23,4
	Diğer	9 7,3	1 0,8	10 8,1
	Toplam	100 80,6	24 19,4	124 100

Gerek tablo gerekse öğrencilerin ifadelerinden erkek okul öncesi öğretmenlerinin avantaj veya dezavantajlarının cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri kaynaklı olduğu görülmektedir. Zira erkeklere atfedilen dayanıklı, kuvvetli, sabırlı, ciddi, akıllı, sert olma hâli öğrencilerin meslekle ilgili algılarına da yansımış ve erkek okul öncesi öğretmenlerinin mesleğe yönelik avantaj ve dezavantajlarının bu özellikler çerçevesinde açıklamışlardır. Bu görüşü destekler şekilde öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerini benimseme durumları dikkate alındığında toplumsal cinsiyet örüntülerini sürdürür şekilde şefkatli, becerikli, nazik, kibar, dedikoducu, kırılğan,

duygusal, gibi özellikleri kadınlarla özdeşleştirdikleri; dayanıklı, kuvvetli, sert gibi özellikleri de erkeklerle özdeşleştirdikleri görülmektedir. Öğrenciler ayrıca çalışkan, sabırlı, mantıklı, ciddi, bilgili, rekabetçi, akıllı, profesyonel, güvenilir, bağımsız, anlayışlı, başarılı, sevecen gibi özelliklerin her iki cinsiyet için de eşit özellikler olduğunu ifade etmişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin mesleğe yönelme nedenlerini, toplumsal cinsiyet algılarının meslek seçimi üzerindeki etkisini ve meslekleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymak ve cinsiyet kalıp yargılarını benimseme ve mesleklerle cinsiyetleri ilişkilendirme düzeylerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmanın bulguları okul öncesi öğretmenliği eğitime erkeklerin katılımının hâlen düşük olduğunu göstermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun Ağrı merkez ve çevre illerin merkezinden geldiği, yalnızca KYK kredisi/bursu aldığı ve düşük sosyo-ekonomik konumda yer aldığı görülmüştür. Öğrencilerin çoğunluğunun okul öncesi öğretmenliği bölümünü ilk sırada tercih etmesi öğrencilerin büyük ölçüde bilinçli tercih yaptıklarını göstermektedir. Erkek öğrenciler bir kadın mesleği olarak kurulan okul öncesi öğretmenliği mesleğini bilinçli olarak tercih etmekte ve isteyerek gelmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu kolay atama ve iş bulma imkânları olması nedeniyle bölümü tercih etmiştir. Yapılan araştırmalarla benzer şekilde (Haskan-Avcı, *et al.* 2018; Ağılı & Turğuter 2020; İpek 2019) öğrenciler ekonomik nedenlerle kadın yoğun bir mesleği tercih etmektedir. Zira erkek öğrenciler de bölümü tercih ettikleri için ailelerinden olumlu tepkiler almaktadır. Erkek öğrenciler arasında çevresinden olumsuz tepki alanlar da bulunmaktadır. Benzer şekilde erkek öğrencilerin kadın yoğun bir meslek olan okul öncesi öğretmenliğini tercih ettiği için tepki ile karşılaştığı başka çalışmalar da (Ağılı & Turğuter 2020; Haskan-Avcı, *et al.* 2019; İpek 2019) mevcuttur. Ağılı ve Turğuter'in araştırmasında da erkek öğrencilerin benzer şekilde bakıcı olmakla veya kadın mesleği yapmakla eleştirildikleri görülmektedir. Bu doğrultuda bölümü tercih eden erkek öğrencilerin mesleğe girişinin aileleri ve yakın çevreleri tarafından anomali olarak (Battice 2010) değerlendirildiği söylenebilir. Zira olumsuz tepkilerin en önemli nedeni okul öncesi öğretmenliğinin hâlâ bir kadın mesleği olarak görülmesidir.

Öğrenciler büyük oranda okul öncesi eğitimde cinsiyetin önemli olmadığı, öğretmenin mesleki becerilerinin daha önemli olduğunu ifade etmekle birlikte kadınların doğaları gereği sahip olduğu düşünülen şefkat, merhamet, anlayış ve annelik içgüdüleri gibi duyguları taşımalarından ve çocukların öz bakım ihtiyaçlarını geçmişten beri karşılamalarından dolayı mesleği erkeklerden daha iyi yapacaklarını düşünmektedirler. Benzer araştırmalarda da okul öncesi öğretmenlerinin kadınlara yüklenen toplumsal cinsiyet rol ve becerilerinden dolayı kadınların bu mesleği daha iyi yapacaklarını ileri sürdükleri tespit edilmiştir (Birey & Beyidoğlu Önen 2013; Yalçın *et al.* 2017; Yılmaz 2019; Akyol *et al.* 2023).

Öğrencilerin mesleğin iyi, kötü ve zor yanlarına yönelik görüşleri büyük oranda mesleğin öznesinin yaşça küçük çocuklar olmasından kaynaklı öz bakım gerektirmesidir. Öğrencilerin önemli bir bölümü çocukları sevdiği için bu mesleği seçtiğini belirttiği için mesleğin en iyi tarafına çocuklarla olmak cevabı vermeleri de anlaşılabilir. Ancak öğrenciler çalışma koşullarını da mesleğin iyi yanları arasında görmektedir. Zira gerek atamasının kolay olması gerekse özel sektörde iş bulma imkânı olmasından dolayı erkek öğrenciler de bu mesleği tercih etmektedir. Böylesi bir tercihte iktisadi gerçekliği en üst seviyede tutan, iş ve kariyer odaklı neoliberal bir erkeklik tasavvurunun (Ağılı & Turğuter 2020) etkili olduğu da söylenebilir. Buraya kadar erkeklerin kadın yoğun bir meslek olan okul öncesi öğretmenliğine girişleri Bradley'in (1993) üç aşamalı tipolojisi çerçevesinde değerlendirildiğinde durumun sızma aşamasına işaret ettiği söylenebilir. Bu aşamada erkeklerin kadın yoğunluklu bir mesleğe girmesinin en önemli nedeni erkeksi alanlardaki istihdam olanaklarının daha az olmasıdır. Gerek yapılan benzer araştırmalarda gerekse bu araştırmada erkek katılımcıların mesleğin kadınsı yönlerinin farkında olduğu ancak buna rağmen ekonomik nedenlerle bu alana yönelindikleri

görülmektedir. Zira araştırmaya katılan erkek öğrencilerin tamamına yakını bölümü birinci sırada tercih ederken kolay atama imkânlarından dolayı tercih etmiş yine aynı nedenlerden dolayı ailesi ve yakın çevresi tarafından olumsuz bir tepki ile karşılaşmamıştır.

Erkek öğrencilerin büyük bir kısmı okul öncesi öğretmenliğini her iki cinsiyetin de yapabileceği bir iş olduğunu düşünmekle birlikte mesleğin kadınsı imajıyla ilgili rahatsızlıkları da bulunmaktadır. Zira erkek öğrenciler gerek küçük çocuklarla çalışmanın gerektirdiği öz bakım ihtiyaçlarının karşılanması, gerek mesleğin gerektirdiği sabır, anlayış, merhamet duygusu gibi toplumsal olarak kadınlarla özdeşleştirilen özelliklerinden dolayı mesleği kadınların daha iyi yapacağını düşünmektedir. Ancak erkeklerin alana girmeye başlamasıyla birlikte mesleğin yeniden kurgulandığı da söylenebilir. Zira erkekler kadınsı bir alana girdiklerinde meslek içerisinde eril alanlar oluşturarak mesleğin prestijini artırabilmektedir (Bardley 1993). Araştırma erkek öğrencilerin mesleğin avantajları içerisinde idareye yönelebilmeye ve yönetici olmaya yapılan vurgu erkeklerin kadın yoğun mesleklerin kadınsı yönlerinden kaçınma ve erillikle bağdaştırılan yönetim kademelerine yönelme ve bu şekilde meslekle ilgili konularını yeniden tanımlayarak mesleği eril bir forma ulaştırma çabasında oldukları söylenebilir. Zira okul öncesi öğretmenliği ile cinsiyet arasında bağ kuran toplumsal algıyı ortadan kaldırmanın zor olduğunun farkında olan erkek öğretmen adayları, erkeklerin mesleki konularını eril bir anlayışla yeniden tanımlamaktadır. Bu tanımlama rasyonel oldukları için erkeklerin akıl ve güç gerektiren işleri; kadınların ise duygusal ve kibar olmalarından dolayı bakım işlerini üstlenmeleri gerektiği genel kaniya dayanmaktadır. Mesleğin eril biçimde tanımlanması aslında bizzat isminin geçirdiği dönüşümde de görülebilir. Zira ortaya çıktığından beri ana sınıfı, anaokulu gibi annelik ilişkisi bağlamında değerlendirilen okul öncesi öğretmenliği, erkekler alana girene kadar anaokulu öğretmenliği olarak isimlendirilirken, 1990lı yıllarda alana erkeklerin de girmeye başlamasıyla birlikte, içerden böyle bir talep olmamasına rağmen, okul öncesi öğretmenliği olarak adlandırılmaya başlanmıştır⁵. Bu durum Bradley'in (1993) tipolojisinde ikinci aşama olan sızmanın istila aşamasına evrilmesine örnek olabilir. Bradley, bu aşamada erkeklerin artık azınlık olarak yer almadıklarını, sayılarının arttığını da iddia eder. Bu savı destekler şekilde Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda 2012 yılında 60 erkek öğrenci varken (Kızıltaş *et al.* 2012) 2023 yılında bu sayı 140'a çıkmıştır (YÖK Atlas, 2023). Bölüm içerisinde erkek öğrencilerinin sayılarının artmasının yanı sıra bu aşamaya uygun bir şekilde erkek öğrenciler yöneticilik pozisyonlarında görev alabilmeyi mesleğe yönelik bir avantaj olarak görmekte ve kendilerine uygun gördükleri eril pozisyonlar üretmektedirler. Yapılan benzer araştırmalarda (Ağıllı & Turğuter 2020; Haskan-Avcı *et al.* 2018; İpek 2019) da görüldüğü gibi erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargı tehdidi hissederek ya da bu kalıp yargıları benimseyerek daha eril alanlara yöneldikleri söylenebilir. Zira erkek öğrencilerin dedikoducu, kırgın ve duygusal gibi özellikleri kadınlarla; dayanıklı, kuvvetli, ciddi, sert gibi özellikleri ise erkeklerle özdeşleştirdikleri görülmüştür. Bu durum Williams'ın (1992) cam yürüyen merdiven metaforuna da karşılık gelmektedir. Diğer yandan örnekleme dahilindeki kadın öğrencilerin de toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıları erkek öğrenciler kadar benimsediği, erkeklerin yönetim kademelerinde görev alması gerektiği görüşünü destekledikleri görülmüştür. Kadın öğrenciler ayrıca erkeklerin okul öncesi öğretmeni olmasının mesleğin saygınlığını artıracaklarını da düşünmektedir. Bu durum kadınların meslek içi pozisyonlarda yönetilen konumda olma durumunu ve toplumsal cinsiyete dayalı erişim ve muamele ayrımcılığını (McLean & Kalin 1994) sürdürülmesinde katkıda bulunmasına ve cam tavan engelini var olmasına neden olabilmektedir. Diğer taraftan erkek öğrencilerin hem yönetici pozisyonları kendilerine uygun

⁵ Örneğin okul öncesi öğretmeni yetiştiren kurumlardan biri olan Marmara Üniversitesi'nde 1986 yılında Anaokulu Öğretmenliği Ana Bilim Dalı açılmış, bu bölüm 1990 yılında Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı olarak okul öncesi öğretmenleri yetiştirmeye devam etmiştir. Alana erkeklerin de girmeye başlamasıyla birlikte hem meslek 4 yıllık eğitim veren eğitim fakülteleri bünyesine dâhil olmuş hem de mesleğin adı değişmiştir.

görmeleri hem de kadınların anaç, şefkatli ve merhametli yanlarını okul öncesi öğretmenliği ile özdeşleştirerek meslekte daha başarılı olduklarını düşünmeleri de önemlidir. Zira böylesi bir düşünce eğitimde olması beklenen toplumsal cinsiyet eşitliğinin aksine ataerkil iş bölümünün sürdürülmesine de neden olmaktadır.

Sonuç olarak erkek öğrencilerin sayılarının gün geçtikçe arttığı okul öncesi öğretmenliği mesleği kolay atama ve özel sektörde iş bulabilme imkânları nedeniyle erkekler tarafından da artan şekilde tercih edildiği ancak mesleğin gerektirdiği becerilerin annelik içgüdüleri ve kadınların doğuştan sahip olduğuna inanılan toplumsal cinsiyete dayalı özellikleriyle ilişkilendirilmesinden dolayı mesleğin hâlâ bir kadın mesleği değerlendirildiği görülmektedir. Ancak mesleğin örtük veya açık bir biçimde barındırdığı “kadınsı” özellikler erkek öğrencilerin meslekte var olabilmek için eril stratejiler geliştirmelerine ve dolayısıyla yöneticilik gibi daha eril alanlara yönelmeye yönelik gelecek planları yapmalarına neden olmaktadır. Diğer yandan erkeklerin okul öncesi öğretmenliği alanında daha fazla yer alması eğitim alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine de büyük katkı sağlayacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- Ağıllı S.E. & Turğuter E.A. 2021, “Feminen” Alanlarda Erkek(lik)ler: Düşünceler, Önyargılar, Deneyimler”. *Fe Dergi*, 13(1), 1-15
- Akyol N. A., Okur A., Doğan S.A. & Taşdemir C.Y. 2023, “Being a Male Preschool Teacher in Türkiye: From the Perspective of Teachers, Mothers, and Children”. *Mediterranean Journal of Gender and Women's Studies*, Vol VI (2) 459-488, DOI: 10.33708/ktc.1315375
- Arndt M. & Bigelow B. 2005, “Professionalizing and masculinizing a female occupation: The reconceptualization of hospital administration in the early 1900s”. *Administrative Science Quarterly*, 50(2), 233-261.
- Aslan D. & Köksal-Akyol A. 2006, “Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve mesleki benlik saygılarının incelenmesi”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 51-60.
- Aydın A., Sarier Y., Uysal Ş., Aydoğdu-Özoğlu E. & Özer F. 2014, “Türkiye’ de öğretmen istihdamı politikalarının değerlendirilmesi”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 20 (4), 397-420.
- Battice J. 2010, “Editorial: The changing face of nursing in a developing country”. *Journal of Clinical Nursing*, 19(13-14), 1765-1766.
- Birey T., & Beyidoğlu Onen, M. 2013, “Toplumsal cinsiyet ve öğretmenlik: Öğretmenlerin bakış açısı”. *Post Araştırma Enstitüsü (Post Research Institute)*.
- Bolton S. & Muzio D. 2008, “The Paradoxical Processes of Feminization in The Professions: The Case of Established, Aspiring and Semi-Professions”. *Work, Employment & Society*, 22(2), 281-299.
- Bradley H. 1993, “Across the Great Divide: The Entry of Men into ‘Women’s Jobs’.” Eds. C. L. Williams, Doing ‘Women’s Work’: Men in Nontraditional Occupations. Thousand.Oaks: Sage, 10-28.
- Charles M. 2003, “Deciphering Sex Segregation: Vertical and Horizontal Inequalities in Ten National Labor Markets”. *Acta Sociologica* 2003 46: 267
- Derman M. T., & Başal H. A. 2010, “Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretimde niceliksel ve niteliksel gelişmeler”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 560-569.
- Farquar S. E. 1997, “A few good men or a few too many? A study of male teachers”. *Massey University Research Report*.
- Gönç T. 2016, “Hemşireliğin geleceği mesleğin cinsiyetsizleşmesini vadediyor mu? Erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin meslek ve toplumsal cinsiyeti ilişkilendirme eğilimlerinin sosyolojik analizi”. *Fe Dergi* 8, no. 1, 144-167.
- Gönç T. 2017, *Erkek Hemşireler: Değişen Roller, Çatışan Kimlikler*, Ankara: Siyasal Kitapevi
- Hakim C. 1979, “Occupational Segregation: A comparative study of the degree and pattern of the differentiation between men and women's work in Britain, the United States and other countries”. *Research Paper No. 9*, November 1979, Department of Employment, London, 1979.
- Haskan Avcı Ö., Karababa, A. & Zencir, T. 2019, “Toplumsal cinsiyet bağlamında erkek okul öncesi öğretmen adayları: Algıladıkları güçlükler ve gelecek kaygıları”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 34(4), 1092-1106. Doi: 10.16986/HUJE.2018046235

- Haskan-Avcı, Ö., Zencir, T., Karababa, A., Bozdağ, F., ve Öztürk, S. B. 2018, "The opinions of male pre-school teacher candidates on their occupational preferences: an analysis in the context of gender". *Journal of Education And Future*, (13): 33-48.
- Howe L. K. 1977, *Pink Collar Workers: Inside the World of Women's Work*. New York: G. P. Putnam's Sons
- İpek S. 2019, *Okul Öncesi Eğitimde Erkek Öğretmen Olmaya İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara
- Kızıldaş E., Halimatov M. & Sarıçam, H. 2012, "Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi örneği)". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 173- 189.
- Lindsay S. 2007, "Gendering work: The masculinization of nurse anesthesia". *The Canadian Journal of Sociology*, 32(4), 429-448.
- Lips-Wiersma, M., Wright, S. ve Dik, B. 2016, "Meaningful work: differences among blue-pink- and white-collar occupations". *Career Development International*, 21(5), 534-551
- Mclean H. M. & Kalin R. 1994, "Congruence between self-image and occupational stereotypes in students entering gender-dominated occupations". *Canadian Journal Of Behavioural Science*, 26(1): 142-162.
- Mastracci, S. H. 2004, *Breaking Out of the Pink-Collar Ghetto: Policy Solutions for Non-College Women*. Routledge
- Oktay A. 1991, "Öğretmenlik mesleğinin ve öğretmenin nitelikleri". *M.Ü. Atatürk Eğit. Fak. Eğit. Bilimleri Dergisi*, 3, 187-193.
- Özkaplan N. 2013, "Kadın akademisyenler: cam tavanlar hâlâ çok kalın!". *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2013/1, Sayı: 12, Sf. 1-23
- Perales, F. 2013, "Occupational sex-segregation, specialized human capital and wages: evidence from Britain". *Work, employment and society*, sayı: 27(4) 600–620. DOI: 10.1177/0950017012460305
- Robinson, B. E. 1981, "Changing views on male early childhood teachers". *Young children*, 36(5), 27-32.
- Sak R. 2012, "Erkekler ve okul öncesi öğretmenliği". *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 10, 50-53.
- Skelton C., Francis, B., & Smulyan, L. (Eds.). 2006, *The SAGE handbook of gender and education*. Sage.
- Snyder K. A. ve Green, A. I. 2008, "Revisiting the Glass Escalator: The Case of Gender Segregation in a Female Dominated Occupation". *Social Problems*, 55(2) (May 2008), 271-299
- Walby S. 1986, *Patriarchy at work: Patriarchal and capitalist relations in employment*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Williams C. 1992, "The Glass Escalator: Hidden Advantages for Men in the "Female" Professions". *Social Problems*, 39(3), (August 1992), 253-267
- Williams C. (Ed.) 1993, *Doing 'women's work': Men in nontraditional occupations*. Thousand Oaks: Sage.
- Williams C. 2013, "The Glass Escalator, Revisited: Gender Inequality in Neoliberal Times, SWS Feminist Lecturer". *Gender & Society*, 27(5), (October 2013), 609-629
- Wirth L. 2001, "Breaking Through The Glass Ceiling: Women in Management". *International Labour Office*.
- Yalçın F., Yalçın M., Macun B. 2017, "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitimde Öğretmen Cinsiyeti ile İlgili Görüşleri". *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017 Cilt:12, Sayı:24, 693-710
- Yılmaz B. 2019, *Cinsiyete Dayalı Tokenizm: Kadın Egemen ve Erkek Egemen Mesleklerde Nitel Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir
- "MEB'de kadın yöneticilerin oranı yüzde 1,92: Erkek Eğitim Bakanlığı". <https://www.birgun.net/haber/meb-de-kadin-yoneticilerin-orani-yuzde-1-92-erkek-egitim-bakanligi-268876> (16.09.2019). (E.T. 28.03.2022)
- "Türkiye akademisinde kadınlar daha da güçleniyor". <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/turk-akademisinde-kadinlar-daha-da-gucleniyor.aspx#:~:text=%2D%20Y%C3%96K'%C3%BCn%20verilerine%20g%C3%B6re%2C,akademi syenlerin%20oran%C4%B1%20y%C3%BCzde%2046%20oldu.&text=T%C3%BCrkiye'de%2027%20bin%20160,762%20erkek%20%C3%B6%C4%9Fretim%20g%C3%B6revlisi%20bulunuyor.> (8 Mart 2022). (E.T.15.03.2022)
- "45 Bin Öğretmen Alımına İlişkin Atama Takvimi ve Branş Bazında Kontenjan Dağılımı Açıklandı." <https://www.meb.gov.tr/45-bin-ogretmen-alimina-iliskin-atama-takvimi-ve-brans-bazinda-kontenjan-dagilimi-aciklandi/haber/29432/tr> (Erişim Tarihi: 15.12.2023)
- Millî Eğitim İstatistikleri (2022-2023). https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_organ_egitim_2022_2023.pdf (Erişim Tarihi: 11.12.2023)
- YÖK Atlas. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20062> (Erişim Tarihi: 15.12.2023)